

ПОЛЮСИ ЗРОСТАННЯ: шлях до економічного відновлення та євроінтеграції України

Ukraine-Moldova
American
Enterprise Fund

easyBUSINESS IN UA

грудень 2024

Експерти EasyBusiness з державної політики і розвитку допомагають долати економічні проблеми й нові виклики

Незалежний неприбутковий аналітичний центр, заснований радниками Міністра Економіки з питань дерегуляції у 2014 році та зорієнтований на покращення свободи ведення бізнесу. Команда EasyBusiness прагне сприяти розкриттю потенціалу української економіки, допомагаючи розвивати вільний ринок та конкурентне середовище для підприємств.

КЛЮЧОВІ ЦИФРИ

10+

років діяльності

50+

втілених проєктів

30+

проєктів НПА

КЛЮЧОВІ ФАХІВЦІ

Керівники
аналітичних відділів

Експерти в різних
галузях, у т.ч. з питань
держ. політики, інтеграції
до ЄС, стратегії та
економічного розвитку

Проектні менеджери

КЛЮЧОВІ ДОСЯГНЕННЯ

2019

Нагорода **Europe Liberty Award** за підтримку земельної реформи

2020

Допомога в розробці **Національної економічної стратегії 2030**

2021

Допомога у впровадженні **принципів RBM** для Уряду України

2022

Допомога в заповненні **опитувальника Європейської Комісії**

Діяльність EasyBusiness сприяє економічному зростанню та інтеграції України до ЄС

Європейська інтеграція має стати основою післявоєнного відновлення, і **ми прагнемо підтримувати Уряд України у відстоюванні членства України та створенні надійної бази знань щодо процесу вступу до ЄС**. У межах цього напрямку ми робимо внесок у (1) правове наближення, (2) економічну інтеграцію та (3) розбудову інституційної спроможності. Ми вивчаємо економічні наслідки, пропонуємо політичні ідеї, проводимо порівняльний аналіз і підвищуємо обізнаність про процес інтеграції в ЄС, щоб зробити його ефективнішим.

EasyBusiness прагне **допомогти уряду України в прийнятті політичних рішень, заснованих на фактах, які сприятимуть довгостроковому економічному зростанню країни**. У межах цього напрямку ми докладаємо зусиль у трьох сферах: (1) **розвиток вільного ринку** шляхом підтримки процесу дерегуляції та посилення верховенства права, (2) **розвиток приватного сектору** шляхом надання доступу до ринків, фінансування, ноу-хау для МСП, (3) **підтримка ринку праці** шляхом залучення найвидатніших талантів, економічної інтеграції вразливих груп населення, сприяння поверненню вимушених мігрантів.

Ми надаємо підтримку громадам на регіональному та місцевому рівнях для швидшого економічного розвитку та збираємося сприяти розвитку підходу до регіонального розвитку на національному рівні. **EasyBusiness допомагає українським громадам у розв'язанні ключових проблем та зміцненні їхньої спроможності** шляхом проведення стратегічних сесій, семінарів та інших ініціатив, які також спрямовані на розбудову співробітництва між громадами.

ПОЛЮСИ ЗРОСТАННЯ: шлях до економічного відновлення та євроінтеграції України

Ukraine-Moldova
American
Enterprise Fund

easyBUSINESS IN UA

грудень 2024

Передумови проведення дослідження

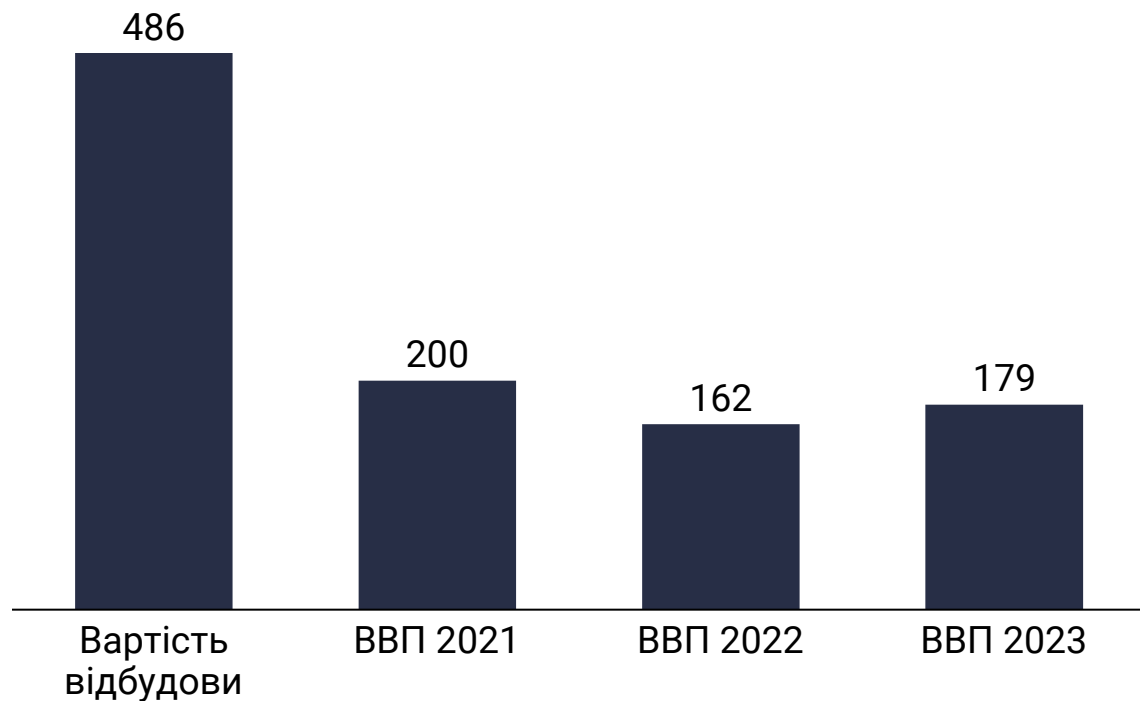

Ukraine-Moldova
American
Enterprise Fund

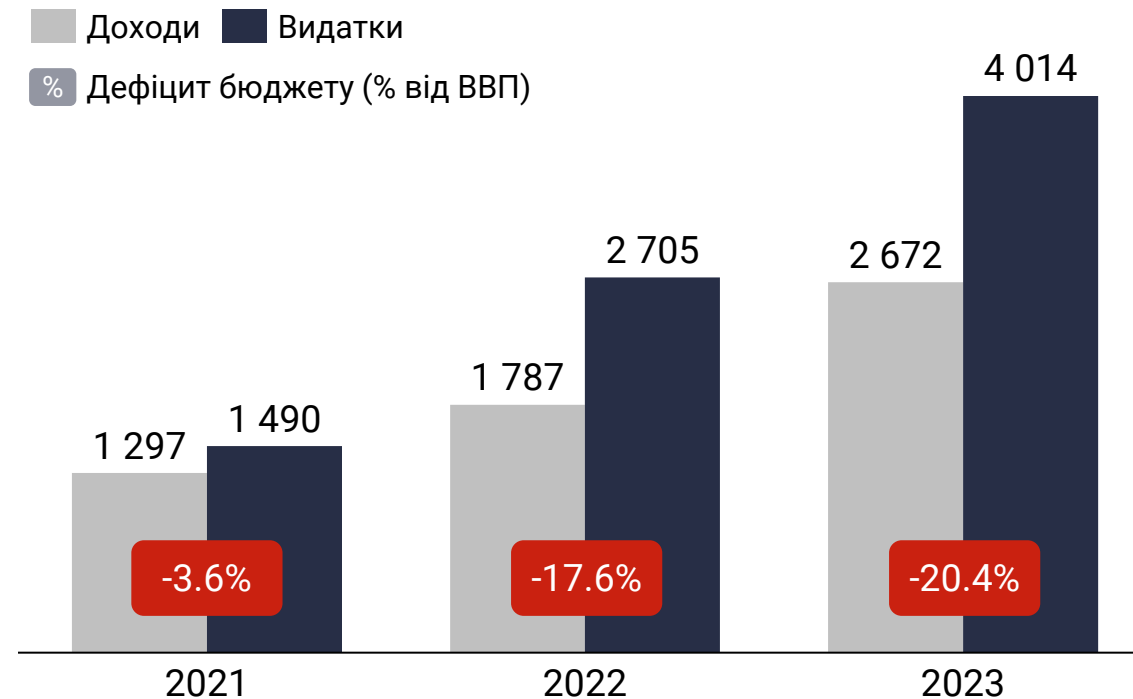
easyBUSINESS

Попри поступове зростання економіки, Україні не вистачає власних ресурсів для відновлення

Порівняння ключових показників, млрд дол

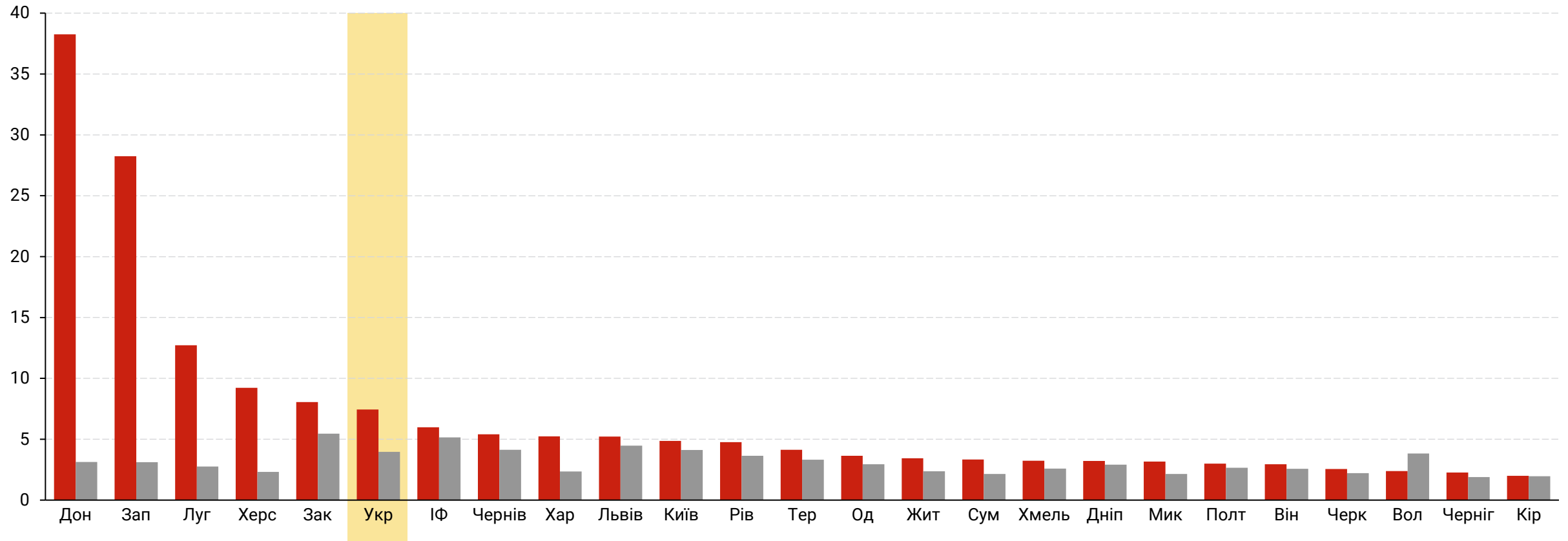
Виконання державного бюджету України, млрд грн

Диспаритети між регіонами та в межах регіонів зросли після повномасштабного вторгнення

Індекс диспропорцій в межах регіонів, 2021 / 2023

■ 2023 ■ 2021

Регіональна політика в ЄС є інструментом для зменшення регіональних диспаритетів та інвестування в стає та інклюзивне соціально-економічне зростання

Стимулювати
економічний
розвиток регіонів

Полюси
зростання

Допомагати
підтягувати
слабші громади

Поняття «полюсів зростання» визначене в ключових нормативних документах з регіонального розвитку, але не зафіксовані деталі впровадження політики

ДСРР

центри економічного зростання, які можуть поширювати свій позитивний вплив на розвиток сусідніх територій та впливають на розвиток регіону в цілому

Закон України

мікрорегіони, територіальні громади, що характеризуються значно кращими географічними, демографічними, соціально-економічними показниками розвитку порівняно з іншими подібними територіями регіону, та зростання яких позитивно впливає на суміжні території, регіон та/або державу в цілому

Концепція не нова для України і вже досліджувалася, але наразі не доходила до конкретних механізмів

Визначення
поняття та
індикаторів

Вибір полюсів
зростання

Визначення
механізмів
підтримки

Розвиток
полюсів
зростання

Обговорювалося раніше

Не відпрацьовано

Що було напрацьовано в рамках проєкту?

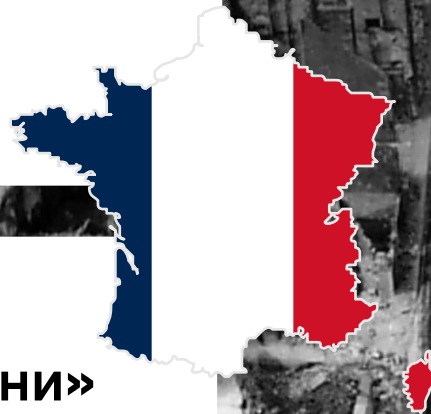
Ukraine-Moldova
American
Enterprise Fund

easyBUSINESS

Концепцію «полюсів зростання» вперше використали у Франції як інструмент для післявоєнного відновлення

Децентралізація
економічного
розвитку

Створити «двигуни»
розвитку в регіонах

«Полюси зростання» розвивалися і трансформувалися: від фокусу на сектори до фокусу на території

СЕКТОРАЛЬНИЙ

полюси зростання – конкретні
промислові галузі чи **об'єкти** з
динамічним розвитком та
пропульсивним ефектом

Автор: Ф. Перру (1950-ті)

ПРОСТОРОВИЙ

полюси зростання – конкретні
території з лідируючими
галузями чи підприємствами

Автор: Ж. Будвіль (1960-ті)

Експерти підтверджують актуальність впровадження концепції полюсів зростання

Міжнародні експерти

- Агнешка Собала-Гвосдзь (Головний експерт з економіки та ринку праці, Інститут розвитку міст і регіонів, Краків, Польща)
- Амбер Маукорпс (Економіст Віденського інституту міжнародних економічних досліджень, займається аналізом регіональної економіки та територіального розвитку)
- Латкау Рубен (Заступник мера Тімішоари, відповідальний за інвестиції, відновлення міст, громадський транспорт та інфраструктуру будівництва)
- Лукаш Мікула (Польський географ, урбаніст, хабілітований доктор із дисципліни соціально-економічної географії та просторового менеджменту, радник міста Познань.)
- Марко Хрен (Керівник відділу Смарт-спеціалізації, Уряд Республіки Словенія)
- Марсель Йонеску-Герою (Старший спеціаліст з міського розвитку офісу Світового банку в Бухаресті, Румунія)
- Петер Востнер (Старший радник і науковий співробітник Інституту макроекономічного аналізу та розвитку, Любляна, Словенія)
- Представники DG Regio (Відділ Європейської комісії, що відповідає за політику ЄС щодо регіонів і міст)
- Сергей Северин (Спеціаліст з міського розвитку в Solidarity Fund PL в Молдові)
- Томаш Горбовський (Член Генеральної асамблеї AEIDL, виконавчий директор Solidarity Fund PL в Молдові)
- Ян Взаб (Співзасновник Berman Group, брав участь, як національний експерт для Чехії та Словаччини, у загальноєвропейських проектах DG Regio, DG Research, DG Info, DG Employment, European Parliament та FMO EEA/Norway Funds)
- Янез Шустершич (Міжнародний експерт U-LEAD з Європою, партнер і консультант RE-FORMA, d.o.o., Міністр фінансів Словенії (2012-2013 рр.))

Вітчизняні експерти

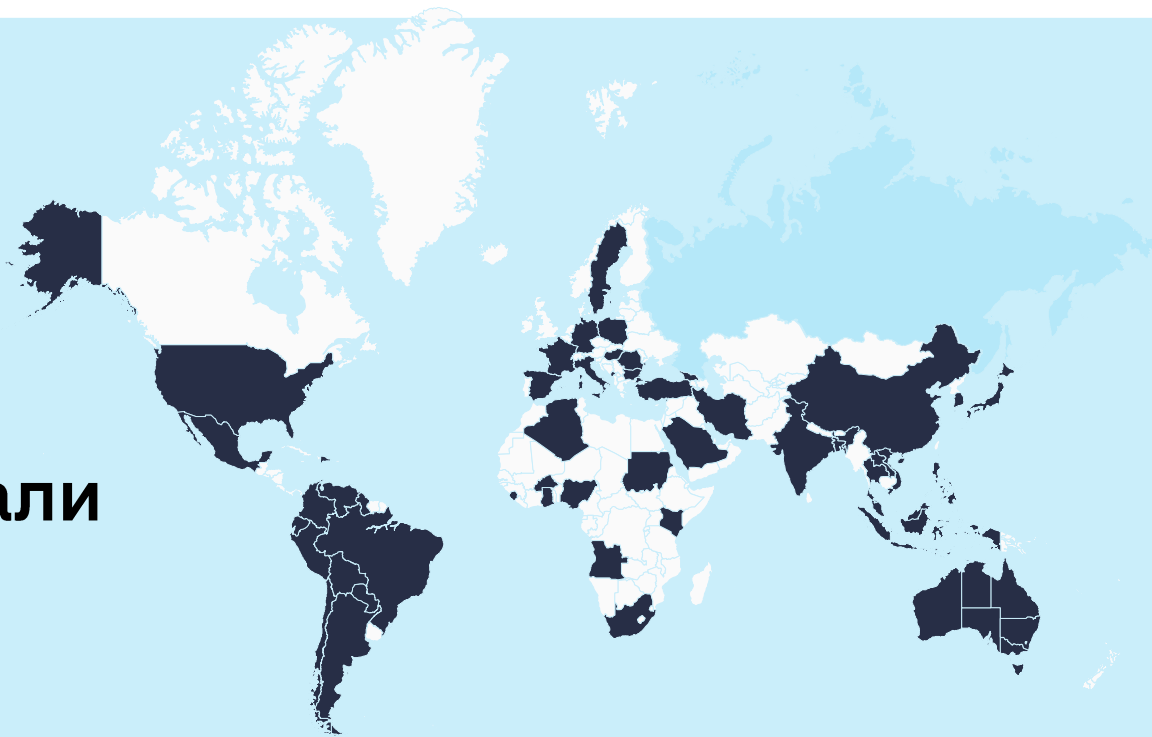
- Анатолій Мельничук (Керівник Експертно-консультаційного центру розвитку громад та територій Київського національного університету імені Тараса Шевченка)
- Андрій Длігач (Засновник групи компаній Advanter Group та міжнародної бізнес-спільноти Board, співзасновник Центру економічного відновлення)
- В'ячеслав Негода (Голова Тернопільської військової адміністрації)
- Віктор Бондарук (Експерт з регіонального (місцевого) розвитку проекту USAID HOVERLA)
- Віталій Загайний (Експерт та координатор проектів місцевого самоврядування в Центрі політико-правових реформ, керівник управління регіональної політики Міністерства внутрішніх справ України (2022-2023 рр.))
- Григорій Підгрушний (Завідувач відділу суспільно-географічних досліджень Інституту географії НАН України, доктор географічних наук)
- Дар'я Мальчикова (Проректорка з навчальної та науково-педагогічної роботи Херсонського державного університету, доктор географічних наук, професор кафедри географії та екології)
- Дмитро Крепак (Раніше голова Агенції регіонального розвитку Київської області)
- Євгенія Маруняк (Директорка Інституту географії НАНУ, доктор географічних наук, член-кореспондент НАН України)
- Єгор Власенко (Програмний директор CANactions School)
- Ірина Сторонянська (Заступниця директора з наукової роботи ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», доктор економічних наук, професор)
- Костянтин Мезенцев (Завідувач кафедри економічної та соціальної географії, доктор географічних наук Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор)
- Олександр Процюк (Директор з розвитку бізнесу індустріального парку "Біла Церква")
- Юрій Третяк (Експерт з регіонального (місцевого) розвитку та державної регіональної політики.)

Практика полюсів використовується по всьому світу – детальний аналіз 18 кейсів

45+

країн використовували
концепцію полюсів
зростання

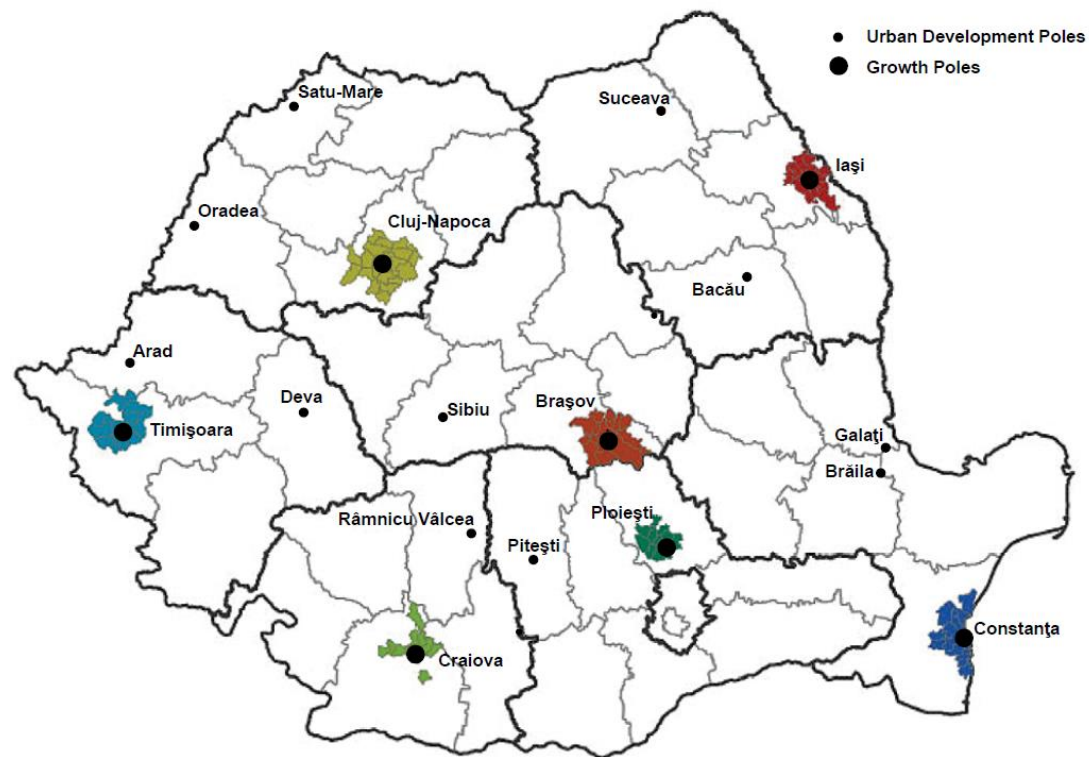

- Болгарія
- Італія
- Молдова
- Німеччина
- Польща
- Румунія
- Франція
- Чехія
- Австралія
- В'єтнам
- Південна Корея
- Бразилія
- Буркіна-Фасо
- Конго
- Мадагаскар
- Мозамбік
- ПАР
- Сьєрра Леоне

В Румунії визначили 7 полюсів зростання, щоб збалансувати суттєве переважання Бухаресту

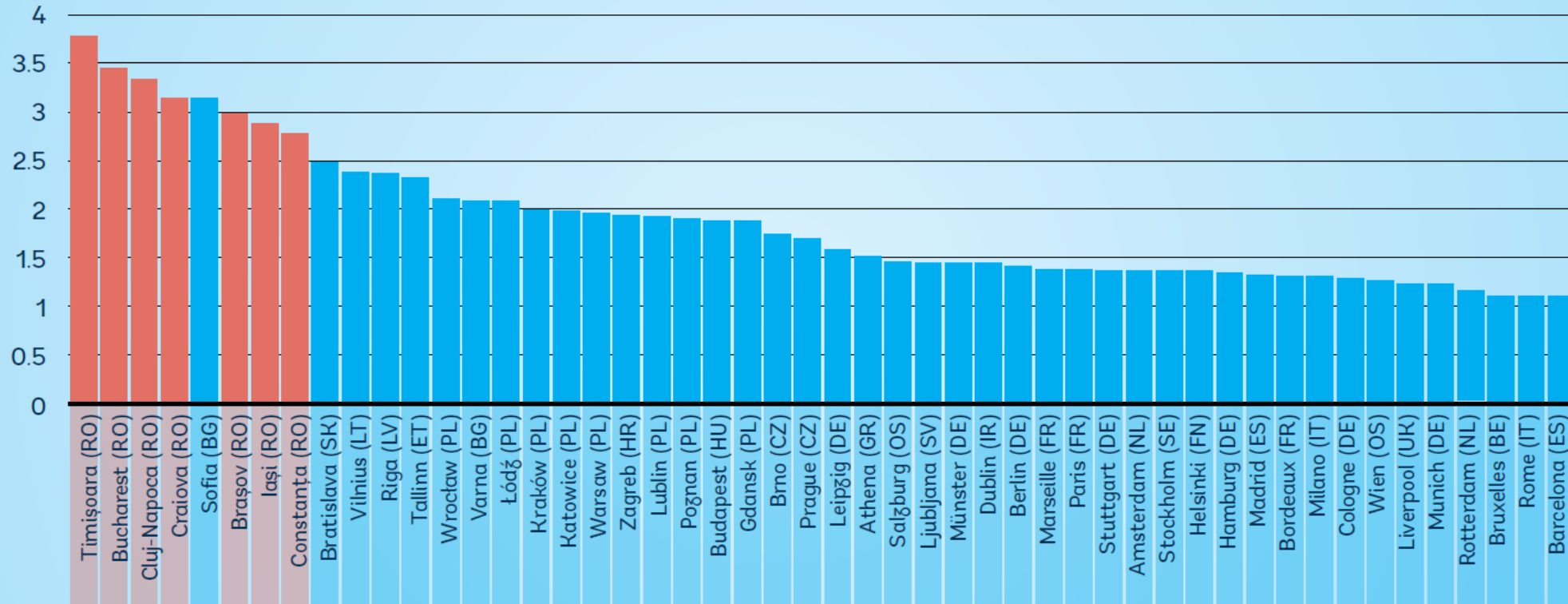
Growth Poles and Urban Development Poles

Після вступу в ЄС у 2007, полюси зростання були визначені як пріоритетний напрямок у рамках регіональної політики. 30% загального бюджету регіонального розвитку, що фінансувався європейськими коштами, було спрямовано на підтримку полюсів зростання

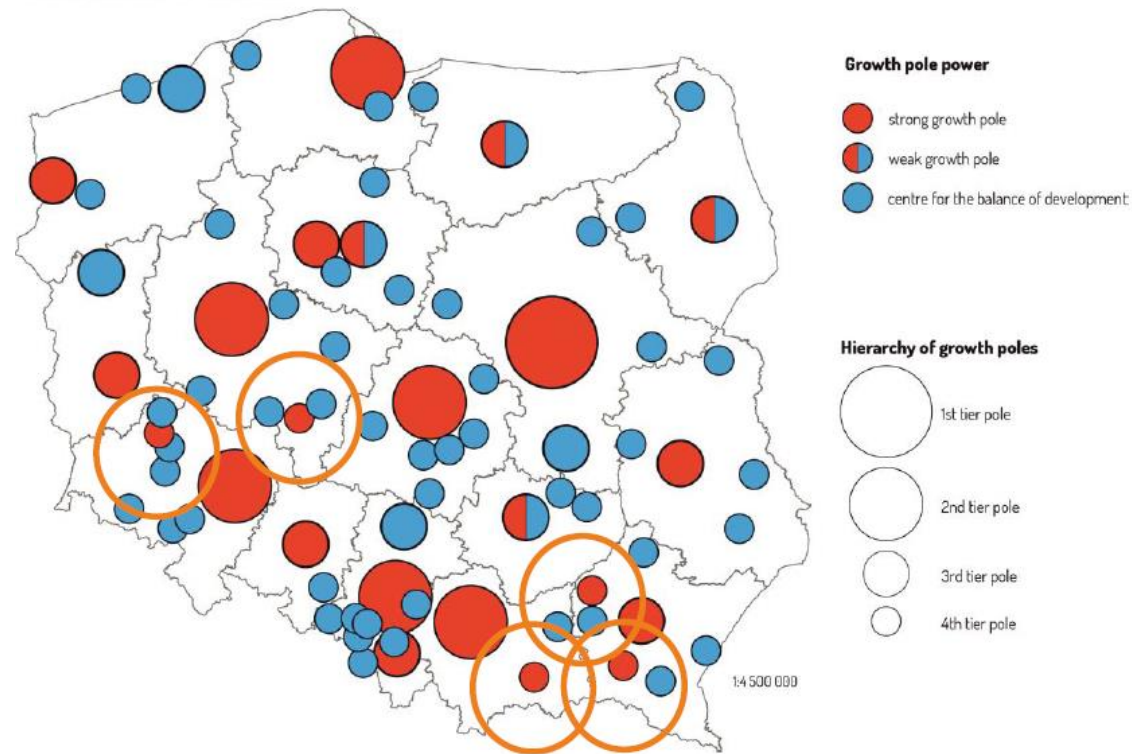
У Румунії в період 2000-2013 полюси зростання зростали швидше, ніж національна економіка

Темпи зростання ВВП на душу населення у 2000-2013 роках (за ПКС на душу населення, євро)

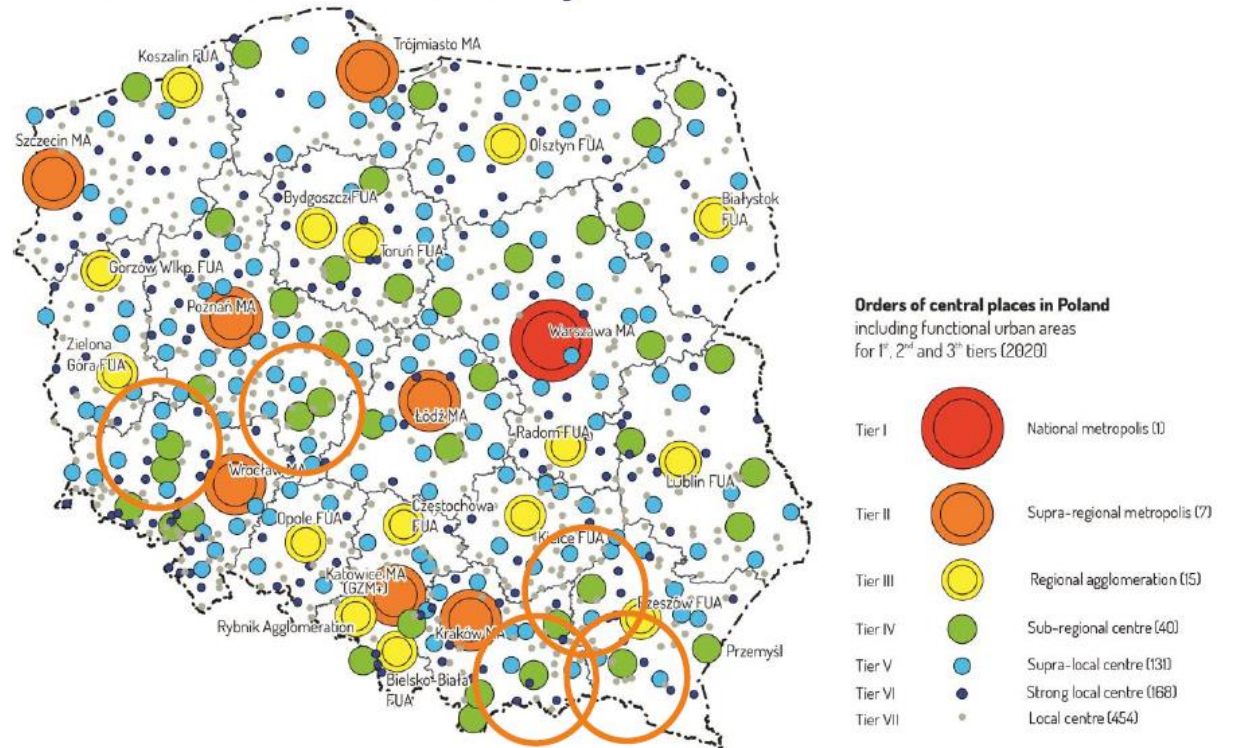

У Польщі визначили кілька рівнів полюсів зростання різного типу та специфіки

Growth Poles

Urban Functional Hierarchy

На основі міжнародного досвіду ми категоризували всі деталі впровадження концепції

Передумови впровадження

- Вирівнювання регіональних диспропорцій
- Реагування на кризові ситуації
- Інтеграція до міжнародних систем

Індикатори вибору полюсів

- Статус населеного пункту в АТУ
- Демографічні показники
- Інноваційна діяльність
- Економічна спроможність
- Просторова інтеграція / зв'язність

Механізми підтримки

- Стимулювання економіки
- Інвестиції в інфраструктуру
- Розвиток людського капіталу
- Розширення міжнародної співпраці
- Нові політики та інституції

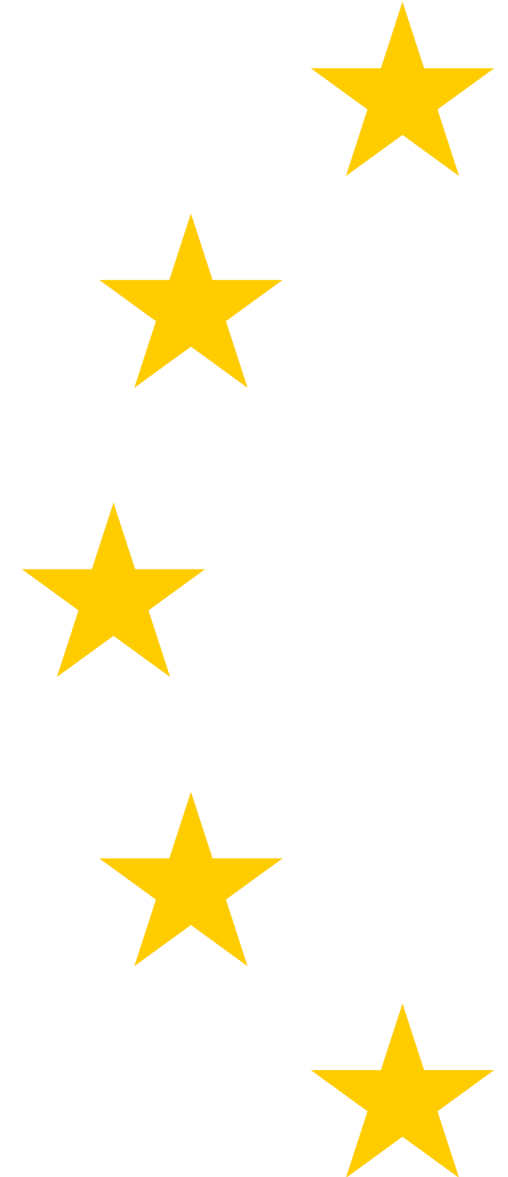
Наслідки від впровадження

- Соціальний і економічний розвиток полюсів
- Зміна позицій полюсів в зовнішньому вимірі
- Вплив на економіку країни
- Інновації і структурна трансформація економіки

Відповідність регіональній політиці ЄС

- Подолання міжрегіональних і внутрішньорегіональних диспаритетів як пріоритет
- Інвестиції в інфраструктуру (розвиток мобільності → доступність регіонів)
- Стимулювання співпраці (сильніших і слабших) на рівні регіонів і муніципалітетів в програмах (Interreg, спільні заявки)
- Розвиток міст та functional (urban) area / regions – механізи інтегрованих територіальних інвестицій
- Увага ЄС до міст другого (і третього) ярусу
- Фокус на поліцентричності

Поняття європейської регіональної політики, на які можна спиратись при планування політики полюсів зростання

- **Функціональна міські території (ФМТ)**
Functional Urban Areas
- **Інтегровані територіальні інвестиції (ІТІ)**
Integrated Territorial Investments

Функціональна міська територія включає в себе місто і зони доїзду (Commuting Zone)

Місто

адміністративна одиниця чисельністю від 50 тис. мешканців, більшість з яких живе у так званому міському центрі з високою щільністю населення

Зона доїзду

зони, звідки здійснюються поїздки на роботу (Travel-to-Work Areas) у відповідне місто принаймні 15% зайнятих мешканців

ІТІ здійснюється з різних джерел та застосовуються для стимулювання розвитку пов'язаних територій

обов'язкова передумова

спільна стратегія і/або план інтегрованого розвитку пов'язаних територій

ціль 1

стимулювання економічного розвитку відповідних територій і запобігання відтоку з них робочої сили

ціль 2

покращення доступу до якісних послуг для мешканців, незалежно від місця проживання і віддаленості від умовного центру

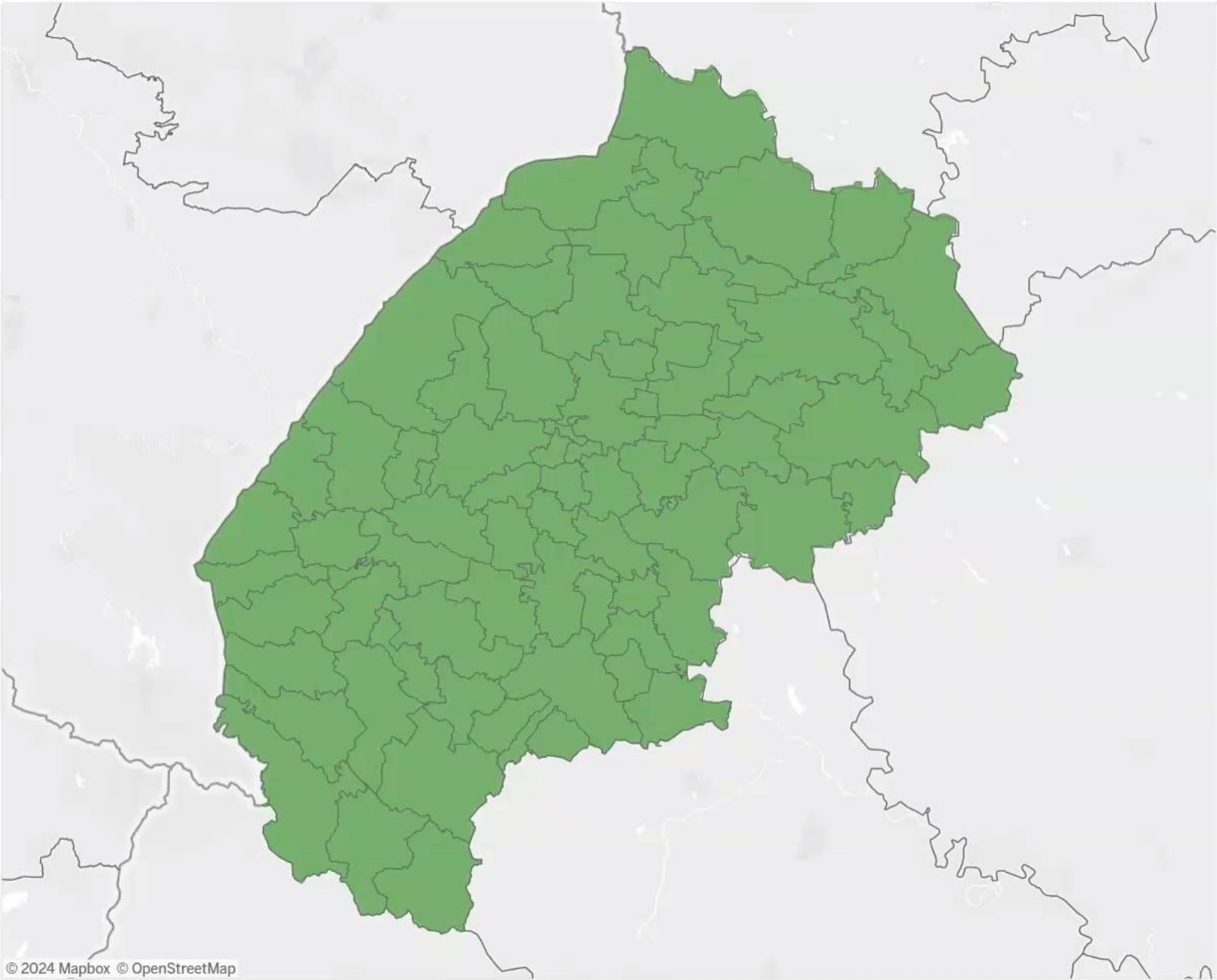
ціль 3

посилення «зв'язності» території, тобто дорожньої, транспортної, інженерних мереж

Перспективи впровадження підходу в Україні: проблемні питання і наступні кроки

Довідка

Область

Львівська

Перцентиль полюсу зростання

0.8

Перцентиль потенційного полюсу

0.6

ПОКАЗНИК	ВАГА	ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ	ПОРІГ
Видатки на мешканця	0	Ні	0
Дотаційність	0	Ні	0%
Доходи загального фонду	0	Ні	0
Доходи на мешканця	0	Ні	0
Місцеві податки на мешканця	0	Ні	0
Міське населення	0	Ні	0
Населення	0	Ні	0
Сільське населення	0	Ні	0
Фіскальна віддача на мешканця	0	Ні	0
Фіскальна віддача	0	Ні	0
Частка у доходах області	0	Ні	0%
Частка міського населення	0	Ні	0%
Щільність	0	Ні	0

СУМА ВАГІВ

0%

Загальні

Показники 2021

Зростання

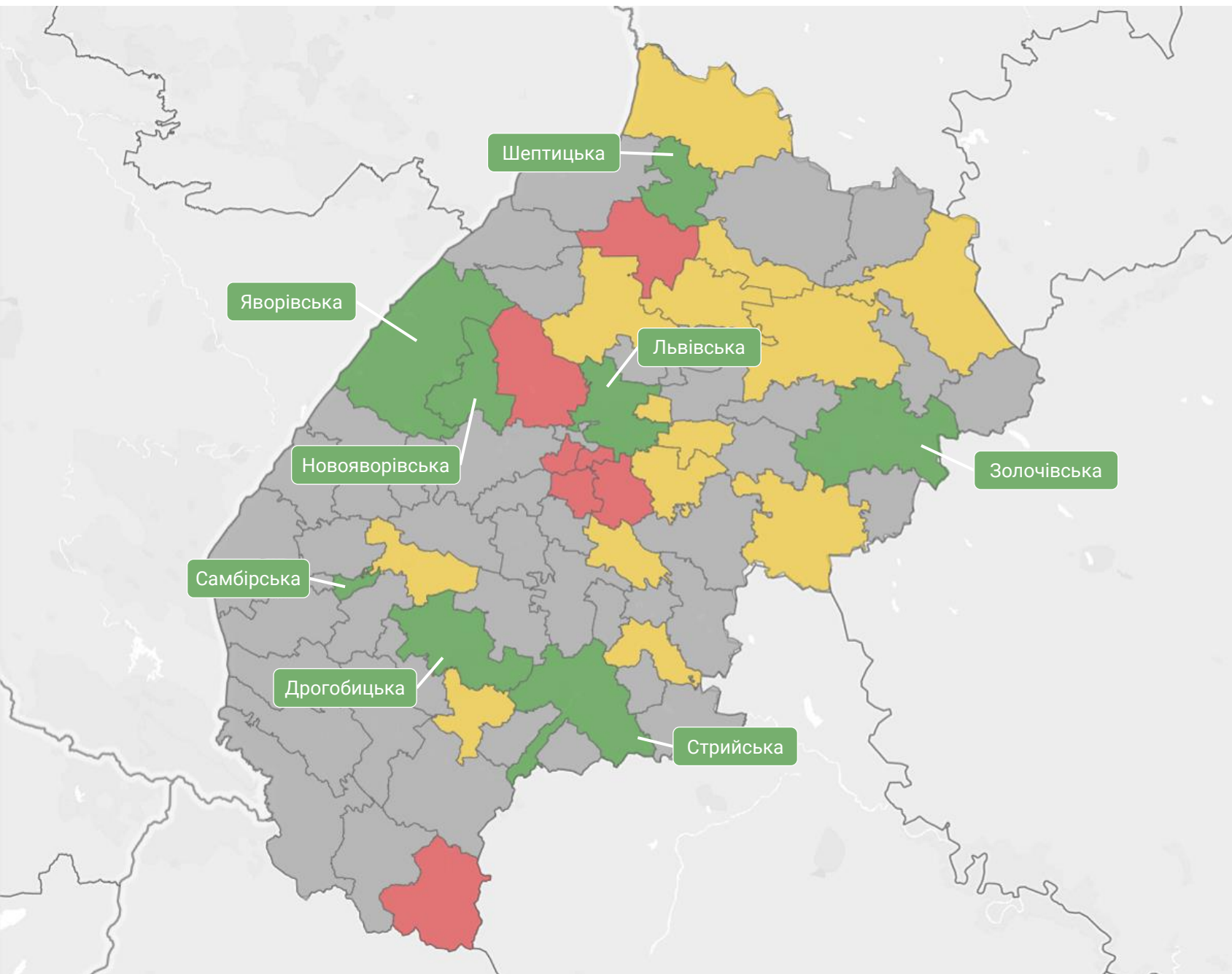
Дашборди для визначення регіональних полюсів зростання в кожному регіоні

38

показників, які можна порівнювати між громадами: загальні, за 2023 і 2021 роки, темпи зростання

2

різні підходи до розрахунку інтегрованого показника: зважування кожного показника (враховує відмінність громад між собою) та просто перевищення встановленого значення

Обрано 5 показників, які мають однаковий вплив на загальну оцінку:

- Статус районного центру
- Чисельність населення (вище за середнє значення в області)
- Кількість ЗВО
- Дотаційність
- Доходи загального фонду на мешканця

Що означають різні кольори:

- Зелений позначає громади, в яких зважена оцінка входить в 20% найкращих показників
- Жовтий – 40% найкращих показників
- Червоний – 40% найкращих показників, але вони не відповідають обов'язковому критерію (у даному випадку, це перевищення середнього показника чисельності населення)

Як визначати полюси зростання?

- Фіналізувати список індикаторів
- Консолідувати дані та обрати регіональні полюси зростання в кожній області

Питання для подальшого обговорення

- Як бути, якщо немає даних по багатьох важливих індикаторах?
- Краще чітко визначити обмежене коло полюсів чи сформулювати ширший список і подальшу підтримку базувати на конкурсному підході?
- Як стимулювати громади співпрацювати між собою та створювати проєкти обласного значення?

Що підтримувати в межах полюсів зростання?

Напрямки, на які спрямовуються інтегровані територіальні інвестиції:

- стимулювання економічного розвитку (перший пріоритет)
- покращення доступу до якісних послуг
- посилення «зв'язності» території

Питання для подальшого обговорення

- Які проєкти пріоритетні для стимулювання саме економічного розвитку?
- Використовувати територіально орієнтований чи секторальний підхід?
- Яким чином зацікавити приватний бізнес?
- Як вимірювати економічний ефект від впровадження кожного окремого проєкту?

Які конкретно проєкти пов'язаних територій можуть стимулювати їх розвиток

Економічний розвиток

- Заснування кластерів діючих бізнесів
- Спільні індустріальні парки
- Нові промислові майданчики з усіма підключеннями
- Енергетичні потужності
- Інтеграція в транспортні мережі
- Розширення доступу до зовнішніх ринків
- Підготовка і перепідготовка кадрів (спеціалізація закладів профосвіти, впровадження дуальної освіти)

Зв'язність

- Інженерні комунікації
- Управління відходами
- Ремонт та модернізація внутрішньої дорожньої мережі
- Розвиток громадського транспорту
- Цифровий доступ
- Можливості делегування повноважень і створення спільних комунальних підприємств

Якісні послуги

- Мережування/співпраця закладів вторинної медичної допомоги
- Реабілітаційні кластери
- Мережа освітніх закладів
- Інтегрована система надання соціальних послуг
- Спільний культурний простір
- Оптимізація мереж надання інших послуг

Через які механізми підтримувати полюси?

- Кожен полюс зростання напрацьовує інтегрований план та проєкти розвитку
- Полюси подають проєкти через визначений механізм і доводять їх вплив на економічне зростання
- Полюси отримують фінансування і мають прозвітувати про досягнення бажаних показників

Питання для подальшого обговорення

- Який фінансовий ресурс може бути спрямований на підтримку полюсів зростання? (чи можуть це бути кошти **Ukraine Facility** чи **ДФРР**)
- Через який механізм можуть спрямовувати кошти? (державні гранти, кредити, податкові пільги)
- Як забезпечити синергію різних державних програм?

Для напруцювання механізмів та пілотування підходу ми плануємо провести глибше дослідження на **Тернопільщині**

1

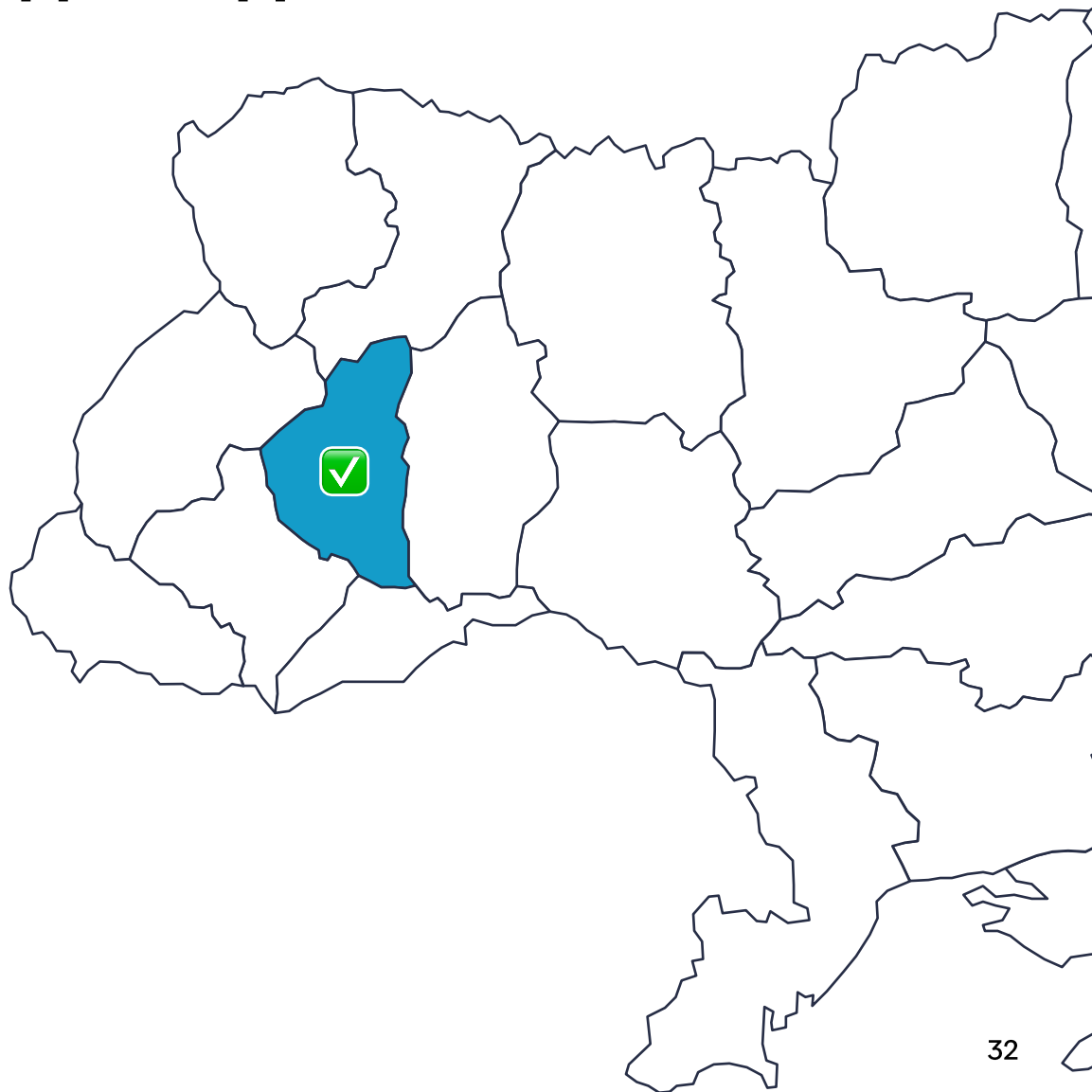
Фіналізувати підхід до вибору полюсів, враховуючи обмеженість даних

2

Детально проаналізувати полюси, їх вплив на території навколо та напруцювати базові плани розвитку полюсів та можливі проєкти

3

Напруцювати детальні механізми для подальшого впровадження концепції

ПОЛЮСИ ЗРОСТАННЯ:

шлях до економічного
відновлення та
євроінтеграції України

Ukraine-Moldova
American
Enterprise Fund

easyBUSINESS IN UA